TOLUNAY, A., 1992., Ormancılığımızın Seyir Defteri ve Ormancılık Tipleri Açısından Türk Ormancılığı, Yeşil Türkiye Dergisi, Ocak 1992, Yıl: 42, Sayı: 488, , Ankara, Türkiye.

Ormancılığımızın Seyir Defteri ve Ormancılık Tipleri Açısından Türk Ormancılığı

Ahmet TOLUNAY (1)
Orman Ekonomisti

Bulunduğumuz zaman kesitinden, uzun bir yolculuğa çıkarak, dünya üzerinde ilk insanların yaşadığı zaman kesitlerine gidelim. Bu öyle bir yolculuk ki, içinde yaşamadığımız çağların olması nedeniyle, atıfta bulunduğumuz zaman kesitine ulaşmak, düşünsel olarak zor bir olaydır. Yardımcı olmak maksadıyla, şöyle bir tasvir yapabiliriz; İnsanoğlunun ilk üretimcilik evresi, insan etkilerinden henüz uzak kendi kuralları içerisinde gelişimini sürdüren bir tabiat, hiç bir endüstriyel yapı ve kuruluşun dahi ortaya çıkmadığı bir ortam, teknolojiden en ufak bir iz yok, en küçük bir toprak parçası bile tarımsal amaçla kullanılmıyor, tüm ormanlar bâkir karakterde bir tabiat ormanı ve insanlar sadece avcılık ve toplayıcılıkla geçimlerini sağlıyorlar. Böyle bir yaşam ortamını düşünsel olarak algılayabilmek zor olmakla birlikte, İNSAN ile ORMAN arasındaki ilişki zincirlerinin ilk halkasını belirlemek açısından, böyle bir zaman başlangıcını temel almak zorundayız. İnsanoğlunun yukarıdaki gibi tasvir edilen ilk yaşam ortamında orman ile iletişimi ve etkileşimi nasıl olmuştur? Bu soruya verilebilecek en basit cevap: «Orman, insana cömertçe kucağını açmıştır.» şeklindedir.

Zira, tabiat ilk insanı yaşamaya en uygun ortam olan ormanda kabul etmiş ve insan yaşamı, ormanın kendisine bahşettiği olanaklara bağlı kalmıştır. İlk insan kendisini güneşin sıcaklığından, geceuin soğuğundan korumak için en elverişli yer olarak ormanı seçmiş ve yine ona, yağmura, rüzgâra, vahşi hayvanlara karşı koruyan ve güvenilir bir barınak orman olmuştur. Yaşamını sürdürebilmek için ormandaki çeşitli meyvalardan ve hayvanlardan yararlanmayı, her türlü araç ve gerecini ağaçtan yapmayı öğrenmiştir. (ÖZDÖNMEZ VE İSTANBULLU, 1981, S. 28)

İşte bu şekilde cömert bir davranışla, kucağını insana açan orman insan amaçları için ilk kullanma sahne olmuştur. Ormancılığın gelişim evrelerinden, barınma ve beslenme evresi olarak belirtilen bu ilk dönemde; insanların hayvan beslemeye ve tarıma başlamasıyla birlikte ormanlar hayvan otlatmasına ve açmalara konu olmuş ve açılan orman alanları verimsiz duruma gelince terkedilmiş ve yeni orman alanlarına geçilmeye başlanmıştır. Böylece insanların, ormanları tahrip edici ilk etkilerinin ortaya çıktığı bu noktada, barınma ve beslenme evresi de sona ermiştir. (ÖZDÖNMEZ VE İSTANBULLU, 1981, S. 29) Hiç bir arazi ve toprak üezrinde, mülkiyet ve sahiplilik durumunun bulunmadığı bu evrede,, mülkiyetin ilk tohumları da atılmaya başlanmıştır. Sürekli yerleşmelerin başlamasıyla, herhangi bir arazi ya da ormana, ilk yerleşen kişi o alanın sahibi konumuna bürünmüştür.

Sürekli yerleşmeler, gerek mesken yapımı, gerekse çeşitli tarım aletleri imali için odun kullanımının önemini arttırmıştır. İlk zamanlar ormandan gelişigüzel ve çoğunlukla tek tek ağaç kesmek suretiyle yapılan faydalanma, büyük uygarlıkların başgöstermesi nedeniyle yakacak odun, yapı malzemesi ve özellikle savaş araçları, gemi yapımı için odun sağlanmasına yönelik ormandan düzensiz ağaç ke-

(1) Batı Karadeniz Orm. Araşt. Md.ğü 14300 Bolu

simi biçiminde olmuştur. Böyle özellikler taşıyan bu dönem, düzensiz ağaç kesimi evresi olarak adlandırılmıştır. (ÖZDÖNMEZ VE İSTANBULLU, 1981, S. 29)

Ormanlarda hayvan otlatması, açmacılık ve düzensiz ağaç kesimi biçimindeki yararlanmalar ve dolayısıyla orman tahriplerinin artması üzerine orman alanları, azalmaya ve yok olmaya başlamıştır. Bu azalma ve yok olmayı önlemek için ormanlardan faydalanmayı düzenlemek, ormanları mülkiyet durumunu belirlemek, köylülerin ormanlardaki yararlanma haklarını düzenlemek, ormanlara zarar verici eylemlerin yasaklanmasına ve suçluların cezalandırılmasına ilişkin ilk hukuksal esaslar ortaya atılmıştır. Bu özellikler nedeniyle bu döneme ormanı koruma evresi denilmiştir. (ÖZDÖNMEZ VE İSTANBULLU, 1981, S. 31)

Zamanla ormancılık anlayışında ve uygulamasında görülen gelişmelerle birlikte, teknolojinin ve bilimin temel alanlarında sağlanan gelişmelerin, ormancılık tekniği ve bilimine yansımasıyla ormancılık tekniği ve bilimine yansımasıyla ormancılık; İNAL'ın deyimiyle «Planlı, teknik, rasyonel» bir şekilde yapılmaya başlanmış, bu noktada teknik ormancılık evresi yaşanmaya başlanmıştır.

Yukarıda çeşitli zaman kesitleri içerisinde yapılan yolculukla günümüze kadar gelmiş bulunmaktayız.

Yolculuğumuzun detayları, tüm dünya açısından genel bir çizgi taşımakta olup, dünya ormancılığının yaşadığı ortak bir süreçtir. Bu noktadan Türkiye'ye ve Türk Ormancılığına bir bağlantı kuracak olursak; Ormancılığın gelişim evreleri aynı şekilde ülkemizde de yaşanmıştır ve yaşanmaktadır. Ormancılık teknolojisi ve tekniği ileri ülkelerde kesintisiz bir süreçle yaşanan bu dört evre az gelişmiş veya gelişme çabası içerisinde bulunan ülkelerde farklı şekilde yaşanmıştır. Dünya üzerinde öyle ülkeler vardır ki; hala düzensiz ağaç kesimi evresi yaşanmaktadır veya öyle ülkeler vardır ki; orman koruma evresini yaşamaktadır. Ayrıca iki veya üç evreyi birlikte yaşayan ülkelerde bulunmaktadır. İşte bu şekilde ormancılığın gelişim evrelerini beraber yaşayan ülkelerden bir tanesinde maalesef ülkemiz olmaktadır. Türk Ormancılığına özgü göstergelere göre; ülkemiz ormancılığı düzensiz ağaç kesimi, ormanı koruma ve teknik ormancılık evrelerini birlikte yaşamaktadır. (Şekil 1)

DÜNYA ORMANCILIĞININ YAŞADIĞI SÜREÇ

Barınma ve Beslenme evresi	Düzensiz Ağaç kesimi evresi	Ormanı Koruma Evresi	Teknik Ormancılık Evresi

Türk Ormancılığının Yaşadığı Süreç

Şekil 1. Ormancılığın Gelişim Evreleri ve Bu Evre'ere Göre Türkiye Ormancılığının Yaşadığı Süreç.

Türkiye Ormancılığı, düzensiz ağaç kesimi evresinin ikinci yarısından başlayan bir noktadan, teknik ormancılık evresinin ilk yarısına varan nokta içerisinde seyrini sürdürmektedir. Düzensiz ağaç kesimi evresinin izleri vardır. Çünkü; uygulanması için vücuda getirilen ormancılık mevzuatının ilgili kanun ve yönetmeliklerince, orman içi ve civarında yaşayan insanların yapacak ve yakacak odun ihti-

yacını karşılamak için yasal düzenleme'er yapılmasına rağmen, yine aynı insanlar tarafından ormanlarımız, illegal yoldan yapacak ve yakacak odun ihtiyaçları için ku'anılmakta, yasal düzenlemelere rağmen bu kullanımın önüne geçmek mümkün olamamaktadır. Orman köyleri çevresinde yer alan tahrip görmüş orman alanlarına, adli mercilerde hesap vermek zorunda orman köylüsüne veya yıllar itibariyle orman suçlarını veren istatistiklere bakarak bu durumu görmek zor olmayacaktır. Ayrıca tarımsal üretim yapmak amacıyla açılan ve yok edilen orman örtüsü, bunun sonucunda oluşan erozyon ve kaybolan ülke toprakları madalyonun diğer yüzünü oluşturmaktadır. Bu tab'oya hayvan otlatması sorunlarını da dahil ettiğimizde problemlerin boyutunu an'amış o'uruz. Tüm bunlar düzensiz ağaç kesimi evresinin göstergeleridir.

Yukarıda belirtilen ormanlarımızı yok edici veya azaltıcı sorunların önünü alabi'mek için, ülkemiz gibi benzer niteliklere sahip her ülkede olduğu gibi, ele alınabilecek tedbir'er öncelikle ülkemizin politik kayıtları ile kanun ve mevzuatlarında yer aldırılmıştır. Öyle ki bu tür kanun ve mevzuat'ar, suç sayılan fiilleri yasaklayıp çeşitli müeyyideler getirmekle birlikte, hatta bazı uygulamalarda insanların ormanla iletişimini koparacak hükümlerle bezenmiştir. Orman kanunları ve mevzuatları toplumumuzda öyle bir yer etmiştir ki bazen espri veya herhangi bir başka olaya tepki ortamında «Orman kanun'arı mı uygu'uyorsun?» veya «Burası Orman kanunlarının uygulandığı yer değil.» Şeklindeki çağrışımlarla, ormanlarımızı koruma hedefinde ölçü olarak vardığımız noktayı çok açık bir şekilde göstermiştir. Bu tür örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Türkiye koruma ormancılığını o denli benimsemiştir ki, ormancılığın gelişim evrelerinden ağırlıklı olarak, koruma ormancılığını yaşadığımız, bu noktada yapılabilecek yerinde bir tespittir.

Öte yandan, Türk ormancılığında teknik ormancılığa dair göstergelerde vardır. Ağaçlandırma, gençleştirme ve bakım çalışmalarının, günümüz ormancılık tekniklerinin en gelişmiş uygulamaları ile yapılmaya çalışılması, özellikle bazı asli orman ağacı türlerimizde gençleştirme sorununun çözüm'enmesi, bizi teknik ormancılık evresinde de belirli noktalara ulaştırmıştır. Fakat teknik ormancılık olarak ulaşılan noktayı, diğer ülkelerin ormancılık teknikleri ve teknolojileri ile karşı'aştırdığımızda, istenilen düzeyde olmadığımızı rahat'ıkla görebiliriz. Zira çağın gerektirdiği ormancılık teknolojisine ulaşmak için hala katetmemiz gereken epeyce yol bulunmaktadır.

Tüm bu açık'amalardan sonra, **«Türk Ormancılığı; ormancılığın geçirdiği evrelerden olan düzensiz ağaç kesimi, ormanı koruma ve teknik ormancılık evrelerinde seyretmektedir.»** denilmesi gerekmektedir.

Türk ormancılığına dair irde'emeleri daha başka bir açıdan bakmak için, «Ülkelerin Ormancılık Tipleri» konusuna değinmekte yarar vardır. Günümüzde dünya üzerindeki ülkelerin yürüttükleri ormancılık politikalarına ve orman işletmeciliği özelliklerine baktığımızda, birbirinden belirli özelliklerle ayrı'abilecek ormancılık tiplerini görebilmekteyiz. Artık ormancılık, ülkelerin sosyal, siyasal ve ekonomik yapıları ile ormancılık politikalarına göre nitelendirip şekil'endirebilmektedir. Bu nitelendirmeye göre dünya üzerinde ENDÜSTRİYEL ORMANCILIK, KORUMA ORMANCILIĞI ve SOSYAL ORMANCILIK gibi ormancılık tipleri ortaya atılmaktadır. (ÖZDÖNMEZ VE ARKADAŞLARI, 1988) Bu şekilde bir saptama yapabilmek için, incelenmesi düşünülen ülkenin ormancılık politikasını oluşturan tüm mevzuatın gözden geçirilmesi gerekmektedir. Türkiye açısından bir değerlendirme yapılırsa; ülkemizde yasama, yürütme ve yargı faaliyet'erini yerine getiren bütün kurum ve kuruluşların temel dayanakları anayasadır. Ormancılık alanındaki tüm çalışmaların formüle edilmiş ana şeklinde anayasada mevcuttur. Ormancılık mevzuatını oluştu:mak için ya-

sama organının çıkardığı kanunlar ile yürütme organlarının tasarruflarıyla vücuda getirilmiş olan kanun hükmünde kararnameler, yönetmelikler, tamimler temel dayanaklarını anayasadan almaktadır. Anayasamızın 169 ve 170.'nci maddeleri ormancılığımıza dair hükümleri içeren maddelerdir. Ormancılık mevzuatlarına göre Türk Ormancılığının tipini belirlemek için; başta 6831 sayılı Orman Kanunu olmak üzere, KHK/442 sayılı Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 2924 sayılı Orman köylerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanunları incelememiz gerekir.

Ormancılık mevzuatının yukarıda sayılan Kanunları dikkatli bir şekilde incelemeye tabi tutulursa, Türk Ormancılığı keskin sınırlarla şu ormancılık tipine girmektedir demek, gerçekten zor olmaktadır. Çünkü Türkiye Ormancılığının mevzuatları ve pratik uygulama alanının göstergelerine göre; ormancılık tiplerinin hemen hepsine ait özellikler ve belirtiler ormancılığımızda bulunmaktadır.

Orman Bakanlığının yeşil kuşak projeleri ile kentsel yerleşim çevrelerinde yaptığı ağaçlandırma çalışmaları, Milli parklar ve tabiatı koruma alanları tesis etmesi, toplumun orman'a yönelik vekreasyonel taleplerini karşılamak için mesire ve orman içi dinlenme yerleri oluşturması kent ormancılığına ait bulguları ortaya koyarken, öte yandan ağaçlandırmalarla orman varlığını artırma, yılda 300.000 hektar ağaçlandırma ve 1 milyar fidan üretim hedefi, bozuk meşe sahalarında enerji ormanları tesisi gibi çalışmalar ise endüstriyel ormancılığın bulguları olmaktadır. Bunların yanında orman alanlarında hayvan otlatma ve tarla açma, kaçakcılık, orman yangınları gibi ormanı yok edici unsurların varlığı, ormancılık politikalarında koruma ormancılığına yer verilmesi hususunu ortaya çıkarmış; otlatma, tarla açma ve kaçakçılığın önlenmesi için orman muhafaza memurlarından koruma ekiplerinin oluşturulmasını, ayrıca meydana gelen orman yangınların önlemek maksadıyla da orman yangınları ile mücadele ekiplerinin kurulması zorunluluğunu getirmiştir. Ormancılık mevzuatlarında sosyal ormancılığa dair hükümler bulunmakla birlikte, bu konuya ait uygulama ve yaklaşımların, sağlıklı bir gelişim göstermemesi, ormancılığın sosyal problemlerinin ihmalini ve gözardı edilmesi gibi bir sonucu bizlere getirmiştir.

Yukarıda yapılan açıklamalardan sonra, **«Türk Ormancılığı; koruma ağırlıklı bir ormancılık olmakla birlikte, sosyo-ekonomik ormancılık sorunlarını çözmek için sosyal ormancılık yaklaşımlarını sürekli gündeme getiren ve bu konuda çabalar harcayan, bunların yanında endüstriyel ormancılık ve kent ormancılığı izlerinin var olduğu karma bir ormancılık tipidir.»** Demek, herhalde yerinde olacaktır.

SONUÇ :

2000'li yıllara ulaşmamıza az bir süre kaldı. O yıllara ulaşacak Türkiye'nin Ormancılığı, teknik ormancılık evresine tam anlamıyla varmak ve teknik ormancılığı eksiksiz uygulamak zorundadır. Başarının sırrı; teknik ormancılığın uygulanmasını engelleyen, insan ile orman arasındaki sosyo-ekonomik ormancılık sorunlarının çözümünde saklıdır.

LİTERATÜR

1 — ÖZDÖNMEZ ve İSTANBULLU, 1991, Ormancılık Politikası Ders Kitabı İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İst.

2 — ÖZDÖNMEZ ve ARKADAŞLARI, 1988 Ormancılık Politikası Ders Kitabı, İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İst.

3 — Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

4 — 6831 Sayılı Orman Kanunu

5 — 7.8.1991 Tarih 442 Sayılı Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK.

6 — 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu.

7 — 2924 Sayılı Orman Köylerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun.